ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԱՐՈՒԵՍՏԻՍԱԿԱՆ

ԻԲ. ՏԱՐԻ 1908 | Տարեկան 15 ֆր. ոսկի — 6 ռբ.: Վեցամսեայ՝ 8 ֆր. ոսկի — 3 ռբ.: Մէկ թիւ կ'արժէ 1·50 ֆր. — 70 կ.: | ԹԻՒ 8 ՕԳՈՍՏՈՍ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ Ի ՏԱՃԿԱՍՏԱՆ (ՅՈՒԼԻՍ 24)

Արագլուխ մը, զարգացման եւ յառաջադիմութեան նոր շրջան մը սկսաւ Տաճկաստանի համար: Գիտակցական ցարդ անհնարին կապանքներով կաշկանդուած միտքը՝ ստացաւ իւր ցանկալի ազատութիւնը: Կամայականութիւնը տեղի տուաւ օրէնքին, որուն ճշգրիտ ու լիուլի գործադրութենէն կախուած է Տաճկաստանի ապագայ փառքը: Սահմանադրութիւնը առնաւատչեայ մը է զարգացման եւ յառաջադիմութեան: Ազատ են այսուհետեւ արուեստներն ու գիտութիւնները. բաց են ճամբաները, որով տարակոյս չկայ թէ Տաճկաստանի ընկերական կեանքը քայց մանաւանդ տնտեսական վիճակը մեծ յառաջադիմութիւն պիտի ցուցնէ քիչ ժամանակի մէջ: Մամլոյ եւ կարծեաց ազատութիւնը յամենայնի պաշտպան պիտի հանդիսանան Տաճկաստանի զարգացման: Այս ու այսպիսի բարիքներու վայելքին գիտակցութիւնը կարելի էր որ անտարբեր թողուր ազատութեան ու երջանկութեան ծգտող մարդկութիւնը: Խանդավառ ցոյցերն եւ ուրա-

digitised by A.R.A.R.@

խութեան արտայայտութիւնները տակաւին իրենց արձագանգը կը հնչեցընեն: Ի՛ներեայ թէ մեծամեծ եւ նշանակալից պատահարներու սեմքը կոխած ենք, սակայն ապագան աչքէ վրիպելու չէ ներկայով զբաղած ատեն: Ժամանակն է այժմ քաղել սահմանադրութեան պտուղները, յորմէ տարակոյս չկայ թէ յետնեալ պիտի չգտնուի հայ ազգը: Ի ընէ յառաջադիմութեան ընդունակ ու ձգտող ժողովուրդ ըլլալով՝ յարուցուած անթիւ անհամար դժուարութիւններն ու արգելքները ամէնէն աւելի զինքը կը ծնշէին: Թող այն մասնաւոր խոչընդոտները, որ լոկ հնարուած էին հայ ազգին կուլտուրական կեանքը փճացընելու: Զարմանալի չէ որ այս անգամ՝ հայութիւնը Սահմանադրութեան հրատարակութեան հանդէպ անտարբեր չմնաց: Ասոր ապացոյց՝ համեմատել այժմեան հայ թերթերը 1876—77 տարիներու լրագրաց հետ, որոնց վրայ Սահմանադրութեան հրատարակութիւնը կարծես ընաւ ազդեցութիւն չէ ըրած!

Տաճկաստանի պատմական կեանքին նորոգ կենդանութիւն պարգեւելու կոչուած Սահմանադրութեան հետքերը կը հանին մինչեւ 1833 թուականը: Սակայն աւելի ծեւաւորուեցաւ 1856 Փետ. 18 Հատտի-Հիւմայունով, յորմէ ազատութիւն ու ապահովութիւն կը տրուէր անձի, ընչից ու պատուոյ, շատ մը առանձնաշնորհումներ բարձուեցան ու կեղմումներ ընդարձակուեցան: Կրօնի եւ խղճի ազատութիւն տրուեցաւ եւ հաւասարութեան սկզբունքը գրեթէ յամենայնի ընդունուեցաւ: Սակայն ինչ որ ի տեսականին ընդունուած էր, ի գործնականին այնչափ ճշդութեամբ չէր պահուեր: Նոր յառաջադիմական քայլ առնելու նպաստեցին 1876 թուականին զահակալութեան շփոթութիւնները. Բարեկարգութեանց հաստատուելուն ջանացողներուն գլուխ կանգնեցաւ Միդհատ փաշա (ծնած 1825), որուն ազդեցութեամբ ինկաւ Աբդիւլ Ազիզ եւ տեղը նստաւ նախ Մուրատ Ե. եւ ապա այժմեան սուլթանը, որ զՄիդհատ քիչ մ՚ետքը մեծ վէզիր անուանեց: Ասոր վրայ անմիջապէս հրատարակուեցաւ (Դեկտ. 11/23 1876) Սահմանադրութիւնը, որ որչափ ալ եւրոպական կաղապարէ հանուած՝ բայց թերի աշխատութիւն մը էր: Քիչ մը վերջը ինկաւ թէպէտ Միդհատ, բայց օսմանեան երեսփոխանաց ժողովը բացուեցաւ (19 Մարտ 1877) եւ շարունակուեցաւ ռուս-տաճկական պատերազմի ատեն: Տակաւին գործնական արդիւնք մը յառաջ չբերած՝ լուծուեցաւ խօսարանը (Յունիս 19) եւ նոր ընտրութիւններն ըլլալէն վերջը դարձեալ բացուեցաւ (Դեկտ. 18), վերստին եւ 32 տարի շարունակ փակուած մնալու համար (19 Փետր. 1878):

digitised by A.R.A.R.@